

Sector Advisory

Stand van TMT

Cijfers en duiding

Januari 2021



Inhoudsopgave

- | | | | |
|----|---------------------|---|---|
| 1. | Macro-economie | ● | • Nederlandse economie herstelt langzaam |
| 2. | Vertrouwen | ● | • Ondernemersvertrouwen stijgt |
| 3. | TMT-sector in beeld | ● | • TMT-sector kent sterk derde kwartaal |
| 4. | Arbeidsmarkt | ● | • Arbeidsmarkt IT-branche is krap |
| 5. | Uitgelicht | | • Glasvezeluitrol naar huiskamers maakt vaart |
| 6. | Insights | | • Laatste artikelen op Insights |
| A. | Appendix | | • Contact, disclaimer en extra informatie |

- Stand is positief
- Stand is neutraal
- Stand is negatief



1. Macro-economie

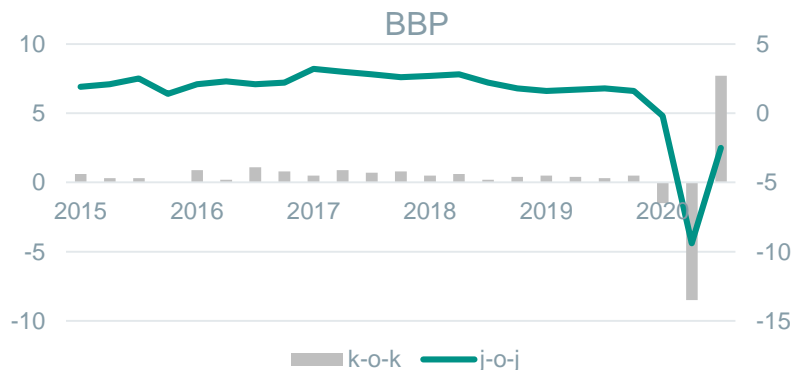
Macro-economische groeiverwachtingen

In procenten, jaar-op-jaar

Nederlandse economie

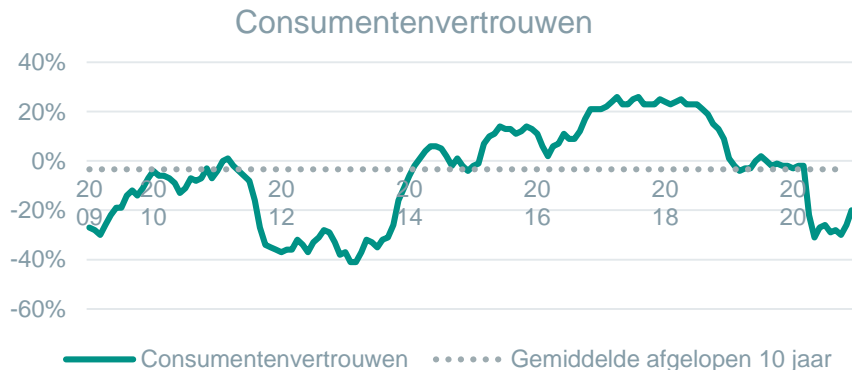
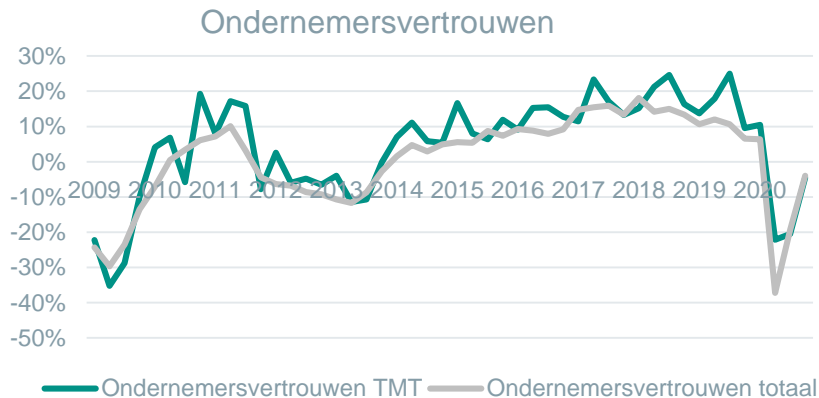
| | 2020 | 2021 | 2022 |
|------------------|------|------|------|
| BBP | -4,4 | 3 | 3,6 |
| Part. consumptie | -7,3 | 1,9 | 4,5 |
| Investeringen | -4,7 | 0,6 | 3,7 |
| Export | -5 | 2,6 | 4,6 |
| Import | -5,4 | 1,7 | 5 |
| Werkloosheid | 4 | 6,4 | 7,9 |

Bron: CBS, Refinitiv, prognoses ABN AMRO Economisch Bureau



- ▶ Door toedoen van de coronapandemie en de daarop volgende beperkende maatregelen is de Nederlandse economie in 2020 sterk gekrompen. De krimp komt volgens het Economisch Bureau van ABN AMRO naar verwachting uit op 4,4 procent. Deze krimp gaat samen met lagere investeringen, minder handel, hogere werkloosheid en minder consumptie.
- ▶ Hoewel de economie in het derde kwartaal van 2020 een sterk herstel liet zien, kreeg Nederland vanaf 13 oktober weer te maken met strengere beperkingen als gevolg van de tweede coronagolf. Op 15 december werden deze beperkingen bovendien nog eens verzaamd.
- ▶ Voor 2021 verwacht ABN AMRO een langzaam herstel en een groei van de economie van naar verwachting 3 procent ten opzichte van het jaar ervoor. De groei houdt naar verwachting aan en loopt in 2022 op naar 3,6 procent. Dit betekent dat de economie pas in 2022 weer op het niveau komt van voor de coronacrisis.
- ▶ Uitgangspunt bij deze prognoses is dat de samenleving pas halverwege 2022 weer volledig vrij functioneert en dat de beperkingen tot die tijd nog in meer of mindere mate van kracht blijven. Het tempo van het afbouwen van de beperkingen is sterk afhankelijk van de distributie van vaccins.

2. Vertrouwen



- ▶ Het ondernemersvertrouwen is in het vierde kwartaal van het afgelopen jaar gestegen. De aankondiging van de spoedige komst van vaccins zorgde ervoor dat ondernemers de toekomst positiever inschatten dan in het derde kwartaal. Toch is het gemiddelde vertrouwen nog negatief, namelijk -4. Voor ondernemers uit de sector TMT staat de stemmingsindicator op -5. Een cijfer onder de nul betekent dat meer ondernemers negatief zijn over de toekomst dan het aantal dat positief gestemd is.
- ▶ Ook consumenten zijn nog niet van de schok hersteld. In december 2020 kwam de vertrouwensindicator uit op -20. Dit is weliswaar de hoogste stand sinds april van vorig jaar, maar in vergelijking met het gemiddelde van -3 in de afgelopen tien jaar is het relatief gezien nog steeds erg laag. Consumenten zijn meer bevreesd dat zij in de toekomst tegenslagen krijgen, onder meer omdat de kans op het verliezen van hun baan groter is geworden. Die zorg wordt gestaafd door de oplopende werkloosheidcijfers. Daarom houden consumenten nu vaker de hand op de knip, met name als het gaat om grotere aankopen.

3. TMT-sector in beeld – omzetontwikkeling in branches

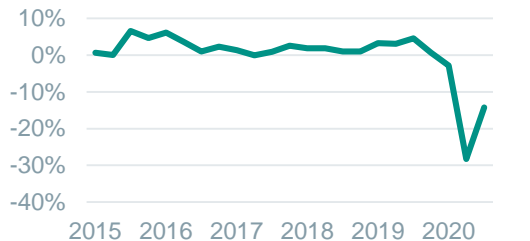
IT sector



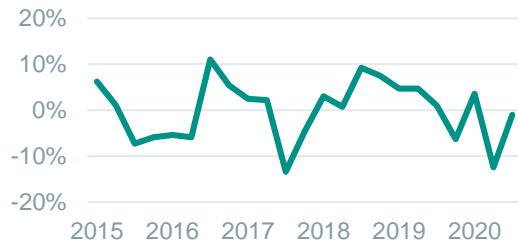
Telecom



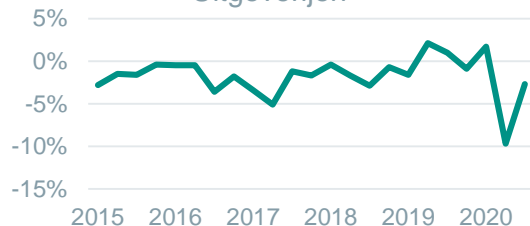
Reclamebureaus



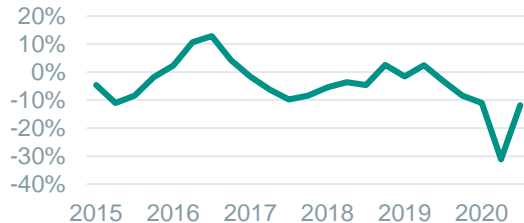
Omroepen



Uitgeverijen



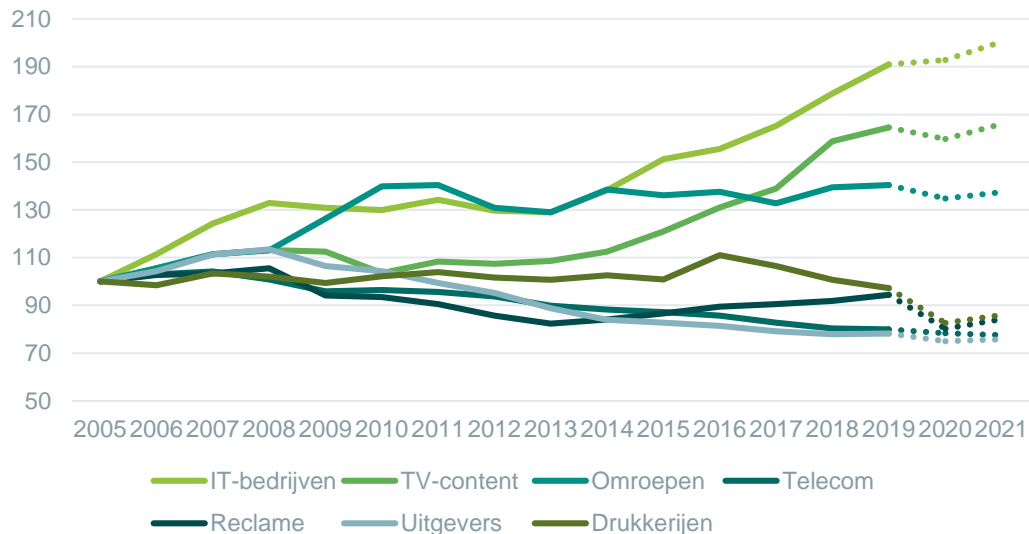
Drukkerijen



- ▶ Hoewel het groeitempo in de IT-branche door onder meer vraagtuitval in de adviestak in 2020 beduidend lager ligt dan voorgaande jaren, levert de coronacrisis de branche op termijn structurele voordelen op. Burgers winkelen en werken meer online en houden dit naar verwachting ook na de pandemie vast. Meer onlineverkeer levert de IT-branche meer werk op.
- ▶ De omzet van uitgeverijen, reclamebureaus en omroepen laat in het derde kwartaal een sterk herstel zien als gevolg van aantrekkende mediabestedingen. In de eerste twee kwartalen van 2020 kampten deze branches nog met stevige krimp.
- ▶ Voor drukkerijen leidt de toenemende digitalisering al jarenlang tot een structurele afname in de vraag naar drukwerk. Vorig jaar kwam daar coronacrisis bovenop. Enig herstel is inmiddels ingezet, maar blijft matig vanwege de beperkingen die blijven gelden voor de organisatie van evenementen en beurzen, twee grote afnemers van drukwerk.
- ▶ De coronacrisis wordt ook in de telecomsector gevoeld. Verlies aan roaming-inkomsten en omzetsuikval in de zakelijke markt zijn hier de voornaamste oorzaken van. Daar staat tegenover dat klanten hun telefoon meer gebruiken door het thuiswerken.

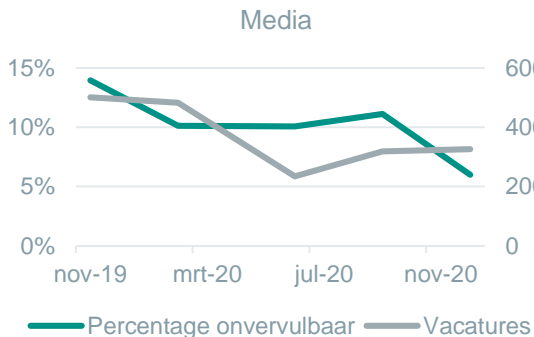
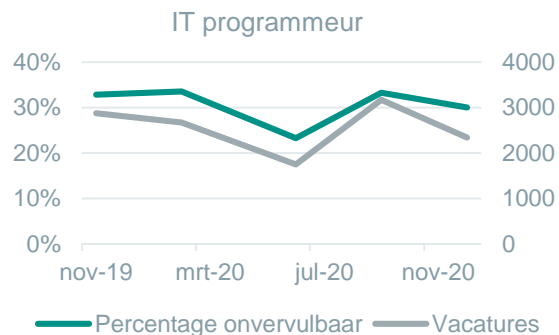
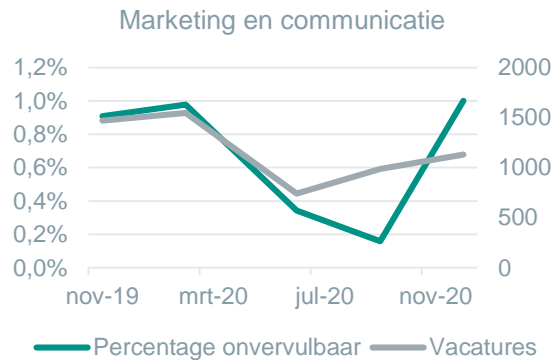
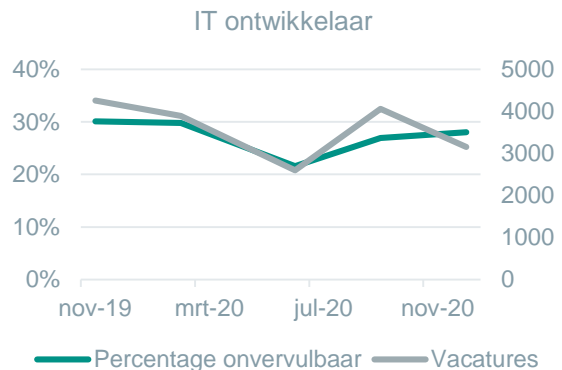
4. TMT-sector in beeld - omzetontwikkeling op de lange termijn

Omzetontwikkeling TMT-branches
(indexcijfers, stippellijnen zijn prognoses)



- ▶ De TMT-sector is actief op diverse terreinen. Hierom lopen omzetontwikkelingen en verwachte groeipaden tussen de verschillende branches binnen de sector sterk uiteen.
- ▶ Aan de ene kant laten de tv- en filmproducenten, oproepen en in het bijzonder de IT-sector al enkele jaren mooie groeicijfers zien. Dit zijn de branches die de vruchten weten te plukken van de steeds verdergaande digitalisering. Omroepen hebben met name de laatste twee jaar groei geboekt. Door steeds meer samen op te trekken in het aanbod van 'video on demand' bieden binnenlandse omroepen de concurrentie van buitenlandse platformdiensten steeds beter het hoofd.
- ▶ Aan de andere kant van het spectrum kampen uitgevers en drukkerijen met langdurige krimp. Hier werkt de digitalisering voorsnog negatief door, wat resulteert in een afnemende vraag naar drukwerk. Ook de telecombranche verliest al jarenlang omzet. Steeds meer communicatie verloopt digitaal waardoor traditionele beldiensten wegvallen. Datagebruik neemt daarentegen sterk toe, maar telecomproviders weten hier slechts beperkt van te profiteren door structureel dalende prijzen van dataverkeer.

4. Arbeidsmarkt



- ▶ De mismatch in de TMT-sector tussen de vraag en aanbod van arbeid is als gevolg van de coronacrisis beperkt afgenomen. Eind 2019 was 16,2 procent van de vacatures in de TMT-sector onvervulbaar, terwijl dit aantal eind 2020 was gedaald naar 14,1 procent.
- ▶ Binnen de verschillende branches loopt de ontwikkeling op de arbeidsmarkt sterk uiteen. Zo is in de IT-branche het percentage onvervulbare vacatures weliswaar licht gedaald, maar ligt dit aantal met 28 procent voor IT-ontwikkelaars en 30 procent voor IT-programmeurs nog steeds erg hoog. Dit bevestigt het al langer bestaande beeld dat er sprake is van structurele krapte in deze branche.
- ▶ In de marketing en communicatie is daarentegen het percentage onvervulbare vacatures laag, waardoor er momenteel geen mismatch is tussen vraag en aanbod.
- ▶ In de mediabranche is het aantal vacatures het afgelopen jaar met 33 procent afgenomen. Met een daling van het aantal onvervulbare vacatures van 14 naar 6 procent is de arbeidsmarkt in deze branche veel ruimer geworden.

5. Uitgelicht: Telecom 1

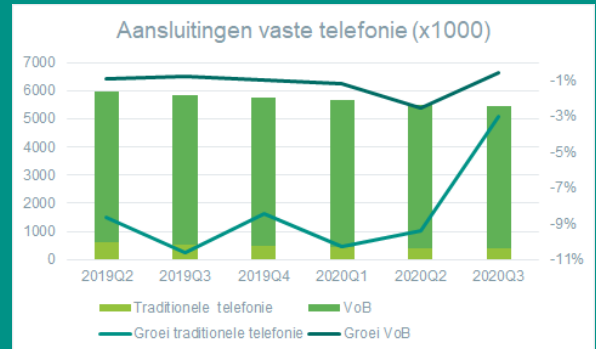
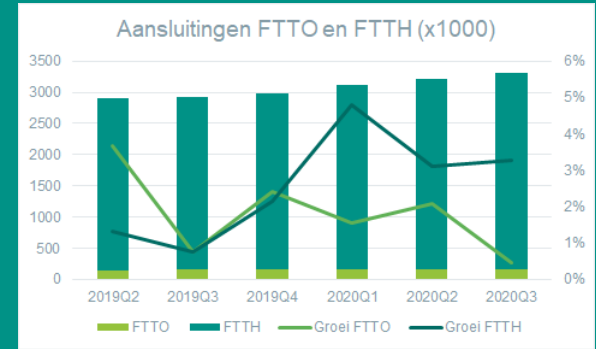
De telecombranche is volop in beweging. In het mobiele netwerk krijgt de overgang naar 5G gestalte en in het vaste netwerk zijn het afgelopen jaar grote stappen gemaakt om glasvezel naar onze huiskamers te brengen. Datagebruik neemt al jarenlang toe, maar telecomproviders weten hier slechts beperkt van te profiteren door structureel dalende prijzen van dataverkeer. Streamingdiensten beleven daarentegen gouden tijden.

Vaste diensten

- **Meer glasvezel naar huizen, minder naar kantoor** | Het 'last mile'-glasvezelnetwerk breidt uit: in november 2020 waren 3,5 miljoen huizen voorzien van 'fiber to the home' (FTTH), meldt Telecompaper. Groei van glasvezelaansluitingen bij bedrijven is daarentegen het afgelopen jaar sterk afgenomen; door thuiswerk neemt de noodzaak van werken op kantoor af. Voor de pandemie groeide het aantal aansluitingen met 5 procent in een kwartaal; in het derde kwartaal van 2020 groeide het met slechts 1 procent.
- **Vaste telefonie nog altijd aflopende zaak** | Sinds 1 januari 2021 zijn de meervoudige analoge, en digitale (ISDN) telefonie netwerken stopgezet. Door de uitfasering in 2020 liep het aantal traditionele telefonie aansluitingen terug met honderdvijftigduizend op jaarbasis (ACM). Naar verwachting zouden traditionele telefonie gebruikers overstappen naar Voice over Broadband internetbellen (VoB) maar dit blijkt niet uit de cijfers; het aantal VoB-aansluitingen daalde met driehonderdduizend in 2020.
- **Multiplay belangrijke strategie** | De combinatie van vaste en mobiele diensten, zoals breedband met televisie en mobiel, is nog steeds een belangrijke strategie om klanten te behouden en te winnen. Dit wordt ook wel 'multiplay' genoemd.

Mobiele diensten

- **Groei marktaandeel MVNO's** | Het afgelopen jaar hebben de mobile operators zonder eigen netwerk, oftewel 'mobile virtual network operators' (MVNO's), zoals Simpel, het beter gedaan dan de operators met eigen netwerk, zoals VodafoneZiggo en KPN. Hun marktaandeel is gegroeid naar 17 procent, zo meldt Telecompaper. Ook MVNO's Youfone en Voiceworks groeiden snel.
- **Schommelingen in groei mobiel datagebruik** | De coronacrisis heeft het afgelopen jaar voor grote schommelingen in mobiel datagebruik gezorgd. Zo steeg het mobiele dataverbruik in het tweede kwartaal minder dan gebruikelijk doordat veel mensen thuis werkten en WiFi gebruikten in plaats van mobiele data. Het derde kwartaal van 2020 kende daarentegen een ongekende groei (20,4 procent) in mobiele data, omdat gebruikers meer buiten waren (ACM).



5. Uitgelicht: Telecom 2

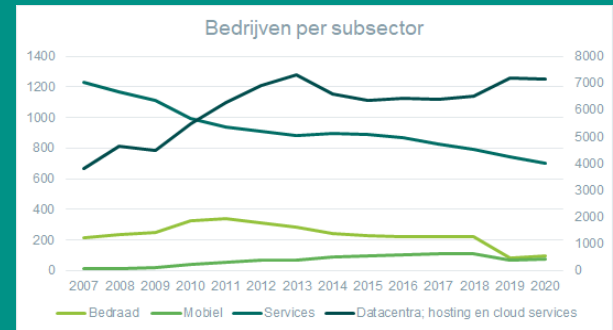
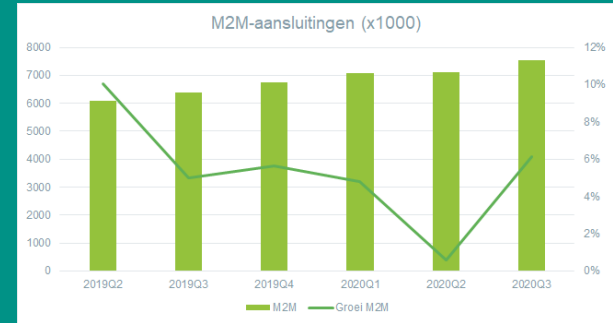
Mobiele diensten

- **Eerste introductie 5G** | In 2020 lanceerden VodafoneZiggo, T-mobile en KPN de nieuwe frequentie, 5G. De overgang naar 5G biedt een oplossing voor de toenemende congestie op het 4G-netwerk. T-Mobile zet 5G voornamelijk in voor mobiliteit voor consumenten. KPN richt zich ook op de zakelijke markt. Op dit moment maakt voornamelijk slechts 6 procent van Nederlanders gebruik van 5G (Telecompaper).
- **Dalende marges in mobiele telecommarkt** | De mobiele telecommarkt wordt al jarenlang gekenmerkt door dalende opbrengsten per klant. Met 5G neemt het dataverkeer verder toe, al is het de vraag of mobiele operators hier verdienmodellen met hogere marges aan weten te koppelen.

Overige ontwikkelingen

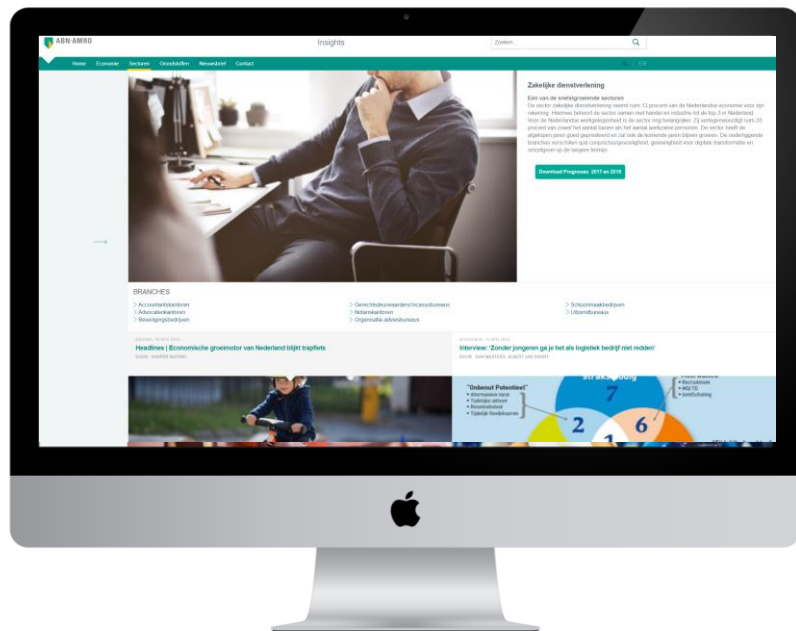
- **Video on demand als succesformule** | De vraag naar op internet gebaseerde diensten (OTT), zoals de streamingsplatformen van Netflix en Spotify neemt al jaren toe en is door de pandemie in stroomversnelling geraakt: 23 procent groei eind 2020 vergeleken met eind 2019 (Telecompaper). Dit komt door het stijgende aantal toetreders, zoals Disney+ en Amazon Prime, en de vraag naar 'at-home entertainment'. Het leeuwendeel van deze groei is toe te schrijven aan OTT-vidiodiensten zoals Netflix, die een omzetgroei van 48 procent boekten. De snelst groeiende OTT-markt is echter 'transactional video on demand' (TVOD), waarbij de consument betaalt per video. Deze markt verdubbelde in omzet in 2020 naar 28 miljoen euro op jaarbasis.
- **Meer onderling verbonden apparaten** | Machine-to-machine-communicatie (M2M) neemt gestaag toe. Hierbij wordt mobiel breedband gebruikt om apparaten informatie uit te laten wisselen. Zo kunnen printerstoringen bijvoorbeeld op afstand gemonitord worden op een computer. Het aantal M2M-aansluitingen steeg begin 2020 voor het eerst boven de 7 miljoen, zo blijkt uit de Telecommonitor van de Autoriteit Consument en Markt (ACM). Deze ontwikkeling zal naar verwachting pas echt vaste voet aan de grond krijgen na de veiling van de 3,5 GHz-frequentie in 2022, waarmee nog hogere internetsnelheden mogelijk zijn.
- **Brede beschikbaarheid internet verdringt bedrijven** | Het aantal bedrijven dat actief is in telecomm-services, zoals belwinkels, internetcafés en VoB daalt gestaag, zoals blijkt uit cijfers van het

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Belwinkels en internetcafés zijn immers grotendeels overbodig geworden door de brede beschikbaarheid van mobiel en vast internet. In deze categorie doen zich tevens de meeste faillissementen voor.



6. Insights

Laatste berichten over Technologie, Media & Telecom van ABN AMRO



- ▶ Internet niet alleen sneller, maar ook energiezuiniger
- ▶ Duurzaamheid wordt bittere noodzaak voor softwarebedrijven
- ▶ Door digitaal leren kan Groningse leraar in Delft werken
- ▶ Energiereductie is een zaak van de hele cloud-keten
- ▶ Nieuwe software verhoogt welzijn thuiswerkers
- ▶ Corona wakkert digitalisering kunst aan
- ▶ Zelfs zachte Brexit kost Nederlandse economie 4,5 miljard euro
- ▶ Kennis en groei maken campusvastgoed aantrekkelijk
- ▶ IT-branche in 2021 al ruim boven pre-coronanimeaus

A. Appendix – contactgegevens en extra informatie



Ingrid Laane
Sectoreconoom TMT &
Zakelijke Dienstverlening
Ingrid.laane@nl.abnamro.com



Kamalika Patra
Sectoranalist TMT &
Zakelijke Dienstverlening
kamalika.patra@nl.abnamro.com

Disclaimer:

De in deze publicatie neergelegde opvattingen zijn gebaseerd op door ABN AMRO betrouwbaar geachte gegevens en informatie. Door de onzekerheid over het verloop van het coronavirus zijn deze verwachtingen met meer onzekerheid omgeven dan gebruikelijk. Noch ABN AMRO, noch functionarissen van de bank kunnen aansprakelijk worden gesteld voor in deze publicatie eventueel aanwezige onjuistheden. De weergegeven opvattingen en prognoses houden niet meer in dan onze eigen visie en kunnen zonder nadere aankondiging worden gewijzigd. Het gebruik van tekst of cijfers uit deze publicatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

©ABN AMRO, januari 2021